O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIM VA ILM-FAN VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

“O‘ZBEK TILINING GLOBAL MAQOMI VA NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI”

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI

2026-yil
16-oktabr

O‘ZBEK TILSHUNOSLIGIDA PARSELLYATSIYA HODISASI, UNING SINTAKTIK TAVSIFI VA EGA-KESIM MUNOSABATIDAGI O‘RNI

THE PHENOMENON OF PARCELLATION IN UZBEK LINGUISTICS: ITS SYNTACTIC CHARACTERIZATION AND ROLE IN THE SUBJECT-PREDICATE RELATIONSHIP

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2026.10.16/WGLW5974

O‘ralova Nargiza Isroilovna
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti tayanch doktoranti,
imomaliyevanargis@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi, uning nazariy va amaliy asoslari, shuningdek, ilova konstruksiyalar va inversiyali so‘z tartibidan farqlovchi mezonlar atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqotda parsellyativ va ilova konstruksiyalarning sintaktik, semantik hamda funksional-stilistik xususiyatlari lisoniy faktlar va badiiy matnlardan olingan dalillar asosida qiyosiy o‘rganilgan. Shuningdek, gapning bosh bo‘laklari — ega va kesimning parsellyatsiyalanish imkoniyatlari, aktual bo‘linish va rematik ta’kidlashdagi o‘rni hamda ushbu hodisalarni deparsellyatsiyalash tamoyillari ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *parsellyatsiya, ilova konstruksiya, deparsellyatsiya, ekspressiv sintaksis, ega parsellyatsiyasi, kesim markazi, stilistik usul, matn lingvopoetikasi.*

Annotation. *This article comprehensively analyzes the phenomenon of parcellation in Uzbek linguistics, its theoretical and practical foundations, as well as criteria distinguishing it from appendant structures and inverted word order. Based on linguistic data and examples drawn from literary texts, the study comparatively examines the syntactic, semantic, and functional-stylistic properties of parcellated and appendant constructions. Furthermore, the possibilities of parcellating main clauses components—subject and predicate—their role in communicative dynamism and thematic emphasis, as well as the principles of deparcellation are thoroughly investigated.*

Keywords: *parcellation, appendant construction, deparcellation, expressive syntax, subject parcellation, predicate center, stylistic device, text linguopoetics.*

Zamonaviy tilshunoslikda matn sintaksisi va ekspressiv sintaksis masalalari eng dolzarb muammolar qatoridan joy olgan. Nutqning kommunikativ va ekspressiv imkoniyatlarini oshirish, matnda so‘zlovchi yoki muallifning estetik-emotsional niyatini to‘laqonli namoyon etishda turli sintaktik usullardan unumli foydalaniladi. Shunday usullardan biri parsellyatsiya hodisasidir. Parsellyatsiya — gapning yaxlit sintaktik formulasida berilishi mumkin bo‘lgan axborotni mantiqiy-emotsional ta’kidlash maqsadida sun’iy ravishda ikki yoki undan ortiq mustaqil intonatsion-kommunikativ birliklarga bo‘laklash jarayonidir [1].

O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya va unga yondosh hodisalar (xususan, ilova konstruksiyalar)ning nazariy talqini hamda amaliy tahlili uzoq yillik diskussiyalarga ega. Dastlabki tadqiqotlarda parsellyatsiya va ilova hodisalari deyarli bir xil sintaktik hodisa, ya’ni bitta lingvistik obyektning ikki xil terminologik atalishi sifatida talqin qilingan. Biroq, sintaktik nazariyalarning rivojlanishi va matn tilshunosligining shakllanishi natijasida ushbu ikki hodisani bir-biridan qat’iy chegaralash, ularning funksional, grammatik hamda mantiqiy-kommunikativ mezonlarini belgilab berish zaruriyati tug‘ildi [2]. Ushbu maqolaning maqsadi — parsellyatsiya definatsiyasini aniqlashtirish, uning ilova konstruksiyalar va inversiyadan farqli mezonlarini tizimlashtirish hamda ega va kesim kabi bosh bo‘laklarning parsellyatsiyalanish xususiyatlarini ilmiy va faktik materiallar asosida atroflicha asoslab berishdan iboratdir.

Parsellyatsiyalangan va ilovali konstruksiyalarni o‘rganish o‘zbek tilshunosligida F. Is’hoqov, B. Maskapov, M. Yo‘ldoshev, I. Toshaliyev kabi olimlarning tadqiqotlarida o‘z aksini topgan. F. Is’hoqov parsellyatsiyani monografik tarzda o‘rgangan dastlabki tilshunoslardan bo‘lib, u va B. Maskapov hamda M. Yo‘ldoshevlar parsellyatsiyani "ilova konstruksiyalar" nomi ostida tadqiq etganlar [3]. Ushbu yondashuvda badiiy matnda sodir bo‘ladigan bir turdagi ekspressiv sintaktik hodisa ikki xil termin bilan qo‘llangan deb hisoblanadi.

Biroq xorijiy va slavyan tilshunosligida ham ushbu masalaga turlicha munosabatlar mavjud. Bolgar tilshunosi M. O. Stupkina nazariy adabiyotlar tahliliga tayanib, parsellyatsiya va ilova munosabatiga doir to‘rtta asosiy konseptual qarashni ajratib ko‘rsatadi [4]:

1) Parsellyatsiya — ilovaning bir ko‘rinishi (parsellyatsiya mustaqil hodisa sifatida e’tirof etilmaydi va ilovaning xususiy bir turi o‘laroq tasniflanadi);

2) Parsellyatsiya va ilova — mustaqil va alohida hodisalar;

3) Parsellyatsiya va ilova teng tushunchalar (parsellyatsiya mustaqil hodisa deb qaralsa-da, uni ifodalash uchun “ilova” termini qo‘llaniladi);

4) Parsellyatsiya — ekspressiv sintaksis usuli, ilova — aloqa vositasining semantik-grammatik ottenkasi.

O‘zbek tilshunosligidagi F. Is’hoqov va B. Maskapovlarning qarashlari yuqoridagi tasnifning birinchi va uchinchisiga mos keladi. Parsellyatsiya va ilovani jiddiy farqlash hamda uning mezonlarini nazariy jihatdan ishlab chiqishda A. P. Skovorodnikovning qarashlari alohida o‘rin tutadi [5]. A. P. Skovorodnikov ta’kidlaganidek, ilova gapning statik aspektiga va grammatik kategoriyasiga tegishli bo‘lsa, parsellyatsiya gapning dinamik va ekspressiv-stilistik aspektiga tegishlidir [5]. Shuningdek, A. A. Vinogradov parsellyatsiya va ilovani farqlashda so‘zlovchining “oldindan o‘ylanganligi” (intentsiya) va “o‘ylanmaganligi” (spontanlik) mezonini ilgari suradi [6].

Tadqiqotda deskriptiv (tavsifiy), struktur-funksional, transformatsion tahlil (deparsellyatsiya usuli) hamda lingvopoetik va komparativ (qiyosiy-tahliliy) metodlardan samarali foydalanildi. Faktik materiallar sifatida O‘zbekiston xalq yozuvchisi Sh. Xolmirzayev, O‘. Hoshimov, Erkin A’zam va boshqa taniqli adiblarning badiiy va publitsistik asarlaridan olingan parchalar tanlab olindi.

Parsellyatsiya va ilova konstruksiyalar o‘rtasida matndagi joylashuv tartibiga ko‘ra muayyan o‘xshashliklar mavjud bo‘lsa-da (masalan, ikkalasi ham tayanch-asosiy gapdan keyin keladi va intonatsion tomondan ajratiladi), ularning chuqur semantik-sintaktik va kommunikativ-funksional farqlari mavjud [7]. Ushbu farqlarni quyidagi 5 ta asosiy mezon bo‘yicha tizimlashtirish mumkin:

№	Parsellyativ konstruksiya	Ilova konstruksiya
1	Parsellyat hamisha alohida kommunikativ birlik maqomida bo‘ladi va faqat final tinish belgilari (nuqta, ko‘p nuqta, undov, so‘roq) bilan ajratiladi [7].	Ilova qism alohida kommunikativ birlik bo‘lishi ham, bo‘lmasligi ham mumkin. Asosiy gapdan final va nofinal

		(vergul, tire va b.) belgilari bilan ajratilaveradi [7].
2	Gapning funksional-dinamik strukturasiga tegishli stilistik usuldir [5].	Gapning statik strukturasiga tegishli grammatik kategoriyadir [5].
3	Parsellyatni leksik-grammatik o‘zgartirishlarsiz asosiy gap tarkibiga qayta kiritish (deparsellyatsiyalash) mumkin [8]. Pozitsion o‘rni ochiq turadi.	Ilova qismni leksik-grammatik o‘zgartirishlarsiz asosiy gap tarkibiga qaytarib bo‘lmaydi [8].
4	Mavjud axborotning eng muhim qismini (rema) aktuallashtirish va ta’kidlash maqsadida qo‘llaniladi [9].	Qo‘shimcha axborot, to‘ldirish yoki izoh berish maqsadida qo‘llaniladi [9].
5	Sintaktik jarayon harakati markazdan qochma (o‘ngga yo‘nalgan) xarakterga ega [10]. Yozma nutqqa xos va oldindan o‘ylangan [6].	Sintaktik jarayon harakati markazga intilma (chapga yo‘nalgan) xarakterga ega [10]. Og‘zaki nutqqa xos va spontan [6].

Badiiy matnlarda ilova va parsellyatsiyaning amaliy namoyon bo‘lishini quyidagi misolda ko‘rish mumkin. O‘. Hoshimovning “Tushda kechgan umrlar” romanidan olingan ushbu parchaga e’tibor qarataylik:

“Xuddi o‘sha kecha men jonajon militsiya panohida edim! Hushyorxonada! Kechasi bilan tishim og‘rib chiqdi. Jag‘ tishim... Uyimiz ko‘z o‘ngimga keldi. Oyim... Dadam... Shahnoza... O‘zimizning anhor... O‘zimizning na’matak...

Naziraning yuzi muzdek edi. Xuddi muzlatgichdagi go‘shtdek... Alamli, iztirobli nola! Faqat o‘ziyu Shahnoza tushunadigan nola... Indamadim. Lekin ko‘nglim xufton bo‘ldi.” [11]

Ushbu keltirilgan parchadagi ajratib ko‘rsatilgan qismlar parsellyativ konstruksiyalar emas, balki ilova konstruksiyalardir [8]. Chunki ular alohida kommunikativ birliklar maqomini olmagan, ya’ni jumlaga xos tugallangan intonatsiya va pauzaga ega emas. Aksincha, parsellyatsiyalangan konstruksiyalarda har bir bo‘lak alohida pauza hamda intonatsiya bilan ajratiladi:

“Ovqatni yedik. Men ham bir kaklik otdim. Charchab o‘tirgan edim. Oldimga kelib qo‘ndi. Otdim. Azim shaharga ketishi bilan Ismatni izsiz unutadi. U yerga borib kundalik yumushlari. Oilasi. O‘zga birodarlari. Davrasiga sho‘ng‘iydi.” [11]

Shuningdek, parsellyatsiyani inversiyali so‘z tartibidan ham ajratish lozim. Inversiyada gap ichidagi so‘zlar tartibi o‘zgaradi, lekin parsellyatsiya gap ichidagi oddiy inversiya emas, balki mazmuniy-kommunikativ jihatdan muhim bo‘lgan elementni gap doirasidan tashqariga chiqarishdir [10]. Masalan: “Shoikrom boshqa hech nimani eshitmadi. Eshitolmadi.” gapida Eshitolmadi parsellyati ta’kid maqsadi bilan asosiy gapdan keyin alohida chiqarilgan.

Ega gapning bosh bo‘laklaridan biri bo‘lib, predikativlik munosabatining muhim tomonini tashkil etadi. Bugungi o‘zbek tilshunosligida kesimning gap shakllantiruvchilik roli ustuvor deb qaralsa-da, mantiqiy-stilistik ta’kid talab etilganda ega aniq shakllanadi va parsellyatsiyaga uchraydi [12]. Badiiy matnda eganing parsellyatsiyalanishi muallifning estetik niyatini va emotsional ta’sirchanlikni oshirishga xizmat qiladi.

Misol tariqasida Sh. Xolmirzayevning “Tikan orasidagi odam” hikoyasidan olingan parchani tahlil qilaylik:

“Ufq ham bo‘zarib kelar, shamol kuchayib, badanni junjiktirardi… Yana shitirlash!” [13]

Ushbu struktura deparsellyatsiyalanganda, ega o‘z sintaktik pozitsiyasiga qaytadi: “Yana shitirlash ufq ham bo‘zarib kelar, shamol kuchayib, badanni junjiktirardi.” [13]. Yoki O‘. Hoshimov asarlaridan olingan quyidagi misolni ko‘raylik: “Otchopar bozorida eski do‘stimni uchratib qoldim. Matematik... Olim...” [11]. Deparsellyatsiya variantida ushbu gap quyidagicha namoyon bo‘ladi: “Otchopar bozorida eski matematik, olim do‘stimni uchratib qoldim.” [11].

Ega parsellyatsiyasining yana bir o‘ziga xos ko‘rinishi — bu uyushiq egalarning parsellyatsiyalanishidir. Asosiy gapda umumlashtiruvchi so‘z saqlanib qolgani holda, bir necha uyushiq egalar alohida parsellyat sifatida gap tashqarisiga chiqariladi:

“Barcha mehmonlar kelishdi… Sovxoz direktorlari… Vrachlar… Brigadir bo‘lim mudirlari… faqat siz yo‘qsiz-da…” (Sh. Xolmirzayev, “Olam tortilish qonuni”) [13].

Ushbu misolda “barcha mehmonlar” umumlashtiruvchi ega asosiy gapda qolgan, uning tarkibiy qismlari bo‘lgan sovxoz direktorlari, vrachlar, brigadir bo‘lim mudirlari esa alohida parsellyatlar sifatida namoyon bo‘lgan.

Ba’zan esa umumlashtiruvchi so‘zning o‘zi ham alohida parsellyat sifatida chiqariladi va uyushiq egalar semantik guruhlanadi:

“'Yuring, marhamat, torting-tirting' bilan hovuz bo‘yidan o‘tib, boloxonaga ko‘tarilamiz. Mehmonxona. Dasturxon. Ko‘rpachalar, bolishlar.” (Sh. Xolmirzayev) [13].

Deparsellyatsiya transformatsiyasi: “Yuring, marhamat, torting-tirting' bilan hovuz bo‘yidan o‘tib, boloxonaga ko‘tarilamiz: mehmonxona, dasturxon, ko‘rpachalar, bolishlar.” [13]. Shuningdek, ba’zi tadqiqotchilar (masalan, B. Maskapov) ilova konstruksiyalarni ega vazifasida kelishi haqida gapirganda, ularni parsellyatsiya bilan chalkashtirganliklarini ilmiy faktlar asosida ko‘rish mumkin [3].

Tilshunoslikda kesim gapning grammatik, mantiqiy va mazmuniy markazi hisoblanadi [14]. Kesim o‘zida predikativlik, zamon, modallik hamda shaxs-son ma’nolarini jamlaydi va gapdagi barcha boshqa bo‘laklarni o‘z atrofiga birlashtiradi [14, 15].

Akademik va maktab darsliklarida ta’kidlanganidek, har bir kesimlik markazi bitta gapni shakllantiradi [14]. Shuning uchun kesim sintaktik pozitsiyasidagi so‘z yoki birikmaning mustaqil ravishda parsellyatsiyaga uchrashi nazariy va mantiqiy jihatdan imkonsizdir. Agar asosiy gap tarkibidan kesim ajratib chiqarilsa, asosiy gap o‘zining predikativlik va tugallanganlik xususiyatini yo‘qotadi, natijada gaplik maqomidan mahrum bo‘ladi [16].

Masalan, O. Yoqubovning “Muqaddas” qissasidagi "Ko‘zlarimiz bir sekundga uchrashdi" gapini tahlil qilaylik [17]:

a) “Bir sekundga uchrashdi. Ko‘zlarimiz.” — Bu o‘rinda “Ko‘zlarimiz” ega shaklidagi parsellyat hisoblanadi [17];

b) “Ko‘zlarimiz uchrashdi. Bir sekundga.” — Bu o‘rinda “Bir sekundga” payt holi shaklidagi parsellyatdir [17];

c) “Ko‘zlarimiz bir sekundga... Uchrashdi”. — Ushbu tuzilmadagi birinchi qism sintaktik-grammatik jihatdan tugallanmagan va mantiqiy uzilishga ega. Ajratilgan "Uchrashdi" birligi esa kesim shaklidagi parsellyat emas, balki alohida bir tarkibli fe’l-gap maqomini oladi [17].

Ushbu qoidadan istisno tariqasida, kesimning parsellyatsiyalanishi faqat va faqat tarkibli kesimlar yoki predikativlik shakli (qo‘shimchasi) faqat oxirgi kesimda qo‘llangan uyushiq kesimlar doirasida kuzatilishi mumkin [16, 18]. Tilshunos N. Mahmudov ta’kidlaganidek, uyushiq kesimli sodda gaplarda kesimlik ko‘rsatkichlari faqat so‘nggi kesimda ifodalanib, barcha birikmalarga tegishli bo‘ladi [18]. Masalan:

“Bu taomni Iskandar ham yegan. Ko‘p yegan!” (O‘. Hoshimov, “Tushda kechgan umrlar”) [11].

Ushbu misolda “yegan” fe’l-kesimi takrorlanib, predikativlik va ta’kid funksiyasini kuchaytirishga xizmat qilgan va tarkibli kesim doirasida parsellyatsiyalangan [11].

O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi va uning sintaktik-stilistik xususiyatlarini tadqiq etish natijasida quyidagi ilmiy-nazariy xulosalarga kelindi:

1. Parsellyatsiya va ilova konstruksiyalar mohiyatan har xil hodisalardir. Parsellyatsiya gapning funksional-dinamik aspektiga xos bo‘lib, ekspressiv stilistik usul hisoblanadi; ilova esa gapning statik strukturasiga tegishli grammatik kategoriyadir [5].

2. Parsellyatlangan konstruksiyalarning asosiy belgisi — parsellyatning alohida kommunikativ birlik maqomiga ega bo‘lishi, final tinish belgilari bilan ajratilishi hamda leksik-grammatik o‘zgarishlarsiz asosiy gapga qaytarila olishi (deparsellyatsiya)dir [7, 8].

3. Ega sintaktik pozitsiyasidagi bo‘laklar badiiy matnlarda muallif estetik niyatini va mantiqiy ta’kidni ro‘yobga chiqarish uchun faol parsellyatsiyalanadi. Bunda yakka egalar, uyushiq egalar hamda umumlashtiruvchi so‘zli konstruksiyalar turlicha ekspressiv modellashtiriladi [12, 13].

4. Kesim gapning mantiqiy va grammatik markazi bo‘lganligi sababli, oddiy gaplardan kesimni ajratib parsellyat hosil qilib bo‘lmaydi [14, 16]. Kesim parsellyatsiyasi faqat tarkibli kesimlar va predikativlik ko‘rsatkichlari umumiy bo‘lgan uyushiq kesimli qurilmalar doirasidagina sodir bo‘lishi mumkin [18].

ADABIYOTLAR

1. Is’hoqov F. O‘zbek tilida ilova konstruksiyalar. – Toshkent: Fan, 1974. – 128 b.

2. Toshaliyev I. O‘zbek tili ekspressiv sintaksisi muammolari. – Toshkent: Universitet, 2002. – 156 b.

3. Maskapov B. O‘zbek tilida ilova munosabati va uning ifodalanishi: Filol. fan. nomz. ... diss. – Toshkent, 1998. – 142 b.

4. Abdupattoyev M. O‘zbek tili stilistikasi va ekspressiv vositalari. – Farg‘ona: Farg‘ona, 2015. – 144 b.

5. Hoshimov O‘. Tushda kechgan umrlar: Roman. – Toshkent: Sharq, 1994. – 336 b.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI		
Sirojiddinov Sh.S.	O‘zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish zarurati	**6**
I. O‘ZBEK TILINING JAHON TILLARI TIZIMIDAGI O‘RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI		
Xolmanova Z.	O‘zbek tilining jahon tillari tizimidagi mavqeyini belgilashda lingvodidaktikaning o‘rni	**9**
Abdushukurov B.	Alisher Navoiy asarlaridagi qadimgi turkiy fe’llar semantikasi	**16**
Xudoyberdiyev J.	Mahmud Koshg‘ariy – singarmonizmning birinchi nazariyotchisi va ovrupolik olimlarning singarmonizm haqidagi xato qarashlari	**30**
Abdurahmanova M.	Alisher Navoiy merosi psixolingvistik talqinda	**45**
Xolmurodova M.	“Nasoyim ul-muhabbat” asaridagi tabobatga doir ayrim arabcha so‘zlar	**51**
O‘razova I.	Ot frazemalarning grammatik funksiyasi (Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi frazemalar misolida)	**56**
Maxkamova D.	O‘zbek tili axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	**60**

	terminologiyasi taraqqiyoti va tadqiqi	
Oripova M.	Sinestezik metaforalarda sezgilar interperatsiyasi	**66**
Muratova N.	Tilak va tabrik nutqiy aktlarida kommunikativ taktikaning tanlanish xususiyatlari	**72**
Abdullayeva G.	Folklor diskursida o‘xshatishlarning semantik-struktur va kognitiv tahlili	**78**
Xayrullayeva R.	Kichraytirish-erkalash shakllarining pragmatik ifodalanishi	**86**
Jumaniyozova Ch.	Sifat so‘z turkumida obyektiv va subyektiv belgilarning ifodalanishi	**90**
Abduvaliyeva K.	“Shajarayi turk” asaridagi ba’zi urug‘ nomlarining etnotoponim sifatidagi tahlili	**95**
Mullaboyeva Sh.	O‘zbek tilida o‘xshatishlar asosida estetik bahoning ifodalanishi	**107**
Mamadoliyeva M.	Graduallik kategoriyasining lingvistik tabiati va uning turdosh hodisalar bilan munosabati (Xayriddin Sultonov va Iqbol Mirzo asarlari misolida)	**115**
Mamarasulova M.	O‘zbek tili fonosemantik tahlilining fonologik asoslari	**130**
Siddiqova N.	O‘zbek xalq maqollaridagi eskirgan leksika: tarkibi,	**132**

	variantlanishi va lingvopoetik vazifalari	
Yusupova A.	Konseptlarning metaforik ifodalanishi va tahlil shakllari	**144**
O‘ralova N.	O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi, uning sintaktik tavsifi va ega-kesim munosabatidagi o‘rni	**150**
Maxmudova M.	Kelishik kategoriyasining o‘rganilish tarixiga doir ayrim mulohazalar	**158**
Nurmatova S.	O‘zbek tilida rang ifodalovchi birliklarning lingvokognitiv strukturasi va konseptualizatsiya masalalari	**168**
Keldiyorova Z.	O‘zbek tilidagi shikoyat matnlarida nutqiy aktlarning ifodalanishi	**174**
Aliqulova Z.	Toponimlarning axborotni saqlash va uzatish xususiyatlari	**178**
Jurayeva Sh.	Hurmat kategoriyasining lisoniy birliklar bilan ifodalanishi	**183**
Karimova U.	Kultegin bitiktoshidagi xarakter-xususiyat bildiruvchi sifatlar tahlili	**188**
II. O‘ZBEK TILINI XALQARO MAYDONDA TARG‘IB QILISH STRATEGIYALARI		
Shamsiyeva M.	Peyzaj matnlari orqali turizmni rivojlantirish istiqbollari	**194**

Jo‘rayeva M.	Matnni tushunishda asar sarlavhasining ahamiyati	**201**
III. GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY TIL VA MADANIYATNI SAQLASH MASALALARI		
Ashirboyev S.	Adstrat sharoitidagi turkiy shevalarning o‘zaro ta’siri masalasi	**205**
Farhad Rahimi	Yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk kelimeleri üzerine On the words yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk	**210**
Xakimova M.	O‘zbek tilidagi metaforik konseptuallashtirishning milliy xususiyatlari	**232**
Abbozov O.	So‘x toponimlarining lingvomadaniy xususiyatlari	**238**
Komilova G.	O‘zbek tilida qadriyatlar tipologiyasining lingvistik verbalizatsiyasi	**245**
Xomidova M.	Zamonaviy o‘zbek badiiy matnlarida ertak elementlarining intertekstual xususiyatlari	**253**
Həsənzadə Səmra	Qrammatik metaforun türk dillərində reallaşması (özbək dilinin materiallari əsasinda)	**261**
Davronova Z.	Antroponimik freymlarda registrdan og‘ish fenomini (Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romani misolida)	**272**

Tursinbayeva Sh.	Badiiy matnda onomastik birliklarning lingvomadaniy imkoniyatlari	**276**
Bekmuradova I.	O‘zbek tilidagi ijobiy fe’l-atvor leksemalarining semantik tasnifi	**283**
Imomova I.	Fitratning dramatik asarlarida maqollarning qo‘llanilishi va funksional-semantik xususiyatlari	**291**
Turgunboeva D.	Globallashuv sharoitida o‘zbek va ingliz lingvomadaniyatida miqdoriy me’yor	**297**
Amrullayeva M.	O‘zbek tilida inson xarakterini ifodalovchi frazemalarning semantik mikromaydonlari	**305**
Abdug‘afurova A.	Lingvomadaniy kodlarning poetik faollashuvi: Faxriyor va Ulug‘bek Hamdam she’riyati qiyosida	**312**
Muzaffarova Z.	Badiiy matnda qo‘llangan metaftonimik birliklarning kognitiv xususiyatlari	**322**
Jumayeva M.	Son komponentli lug‘aviy birliklarning lingvokulturologik tahlili	**327**
Xolmo‘minova H.	Frazemalarning lingvomadaniy tahlili	**333**
IV. O‘ZBEK TILINI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI VA XORIJIY TAJRIBA		

Xusanova N.	Raqamli ta’lim muhitida o‘qish savodxonligi transformatsiyasi vositasida boshlang‘ich o‘quvchilarning kreativligini shakllantirish	**337**
Mamirova X.	Bolalarda ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishning psixolingvistik mexanizmlari va til ta’limiga ta’siri	**344**
Arolova N.	Maktabgacha yoshdagi o‘zbek bolalari nutqida sintaktik tejamkorlik	**351**
Mirnosirova D.	Nutqiy ijod haqidagi nazariy qarashlar talqini	**356**
Nurboboyeva R.	Erta yoshdagi bolalar ta’limida adabiyotning tutgan o‘rni	**363**
Keldiboyeva M.	O‘zbek tili omonimlarini o‘zlashtirishda kontekst va assotsiatsiyaning psixolingvistik roli	**369**
V. TARJIMA VA LINGVOMADANIY ALOQALAR: XALQARO HAMKORLIKNING MUHIM OMILI SIFATIDA		
Mustafa Said Arslan	Türkiye türkçesi ve özbek türkçesi arasindaki yakinliğin öğretimdeki yansimalari: özbek türkçesi öğretiminde karşilaşilan sorunlar ve öneriler	**378**
Kalanova D.	O‘.Hoshimov “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasida milliy-madaniy realiyalarning berilishi	**389**

Muhammadiyeva D.	Ko‘p tilli parallel korpusning tarjima birliklarini qiyosiy o‘rganishdagi imkoniyatlari	**400**
Abbasova Ş.	Özbek Yazı Dili ve Azerbaycan Türkçesi'nin Ağızlarında Akrabalık Terimleri	**411**
Qarshiyev K.	Badiiy tarjimaning adabiy-estetik tafakkur evolyutsiyasiga ta’siri (Jamol Kamolning tarjimonlik faoliyati misolida)	**418**
Rahimova Z.	Parallel korpuslarning tarjimashunoslik va qiyosiy tilshunoslikdagi ilmiy ahamiyati	**428**
Bozorova S.	Rus tilidagi ayrim gippologik birliklar tadqiqiga doir	**433**
Axmedova N.	O‘zbek va ingliz tillarida ruhiy holat birliklarining semantik farqlari va kontekstual tarjimasi	**442**
Davlatova R.	Sun’iy intellekt asrida inson nutqi, tilni idrok etish va psixolingvistik jarayonlar	**448**
Turdiyeva R.	Ingliz, qoraqalpoq va o‘zbek tillaridagi maqollarda zoonimlarning lingvokognitiv tahlili (“bo‘ri” misolida)	**462**
Ataniyazova S.	O‘zbek va ingliz tillarida mayl, zamon va modallikning muloqot xulqidagi funksional-uslubiy imkoniyatlari	**466**
Sayfiyeva K.	O‘zbek va ingliz fitonim komponentli maqollarida inson	**472**

	konseptining kognitiv metaforik modellari	
Tillayeva O.	O‘zbek va turk maqollarida erkak konseptining semantik maydoni	**485**
Musurmankova Sh., **Abdullayeva D.**	“Ikki eshik orasi” romanidagi murojaat birliklarining lingvomadaniy xususiyatlari va tarjima muammolari	**495**
Abdullayeva M.	Ingliz va o‘zbek maqollarida nutqiy antonimiyaning lingvokognitiv xususiyatlari	**502**
VI. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA RAQAMLI MUHITDA O‘ZBEK TILINING RIVOJI		
Abjalova M.	O‘zbek tili multikorpusida aksentologik korpus va uning ahamiyati	**513**
Elova D.	O‘zbek normativ-huquqiy matnlarini lingvo-mantiqiy annotatsiyalash mezonlari	**524**
Kasimova Z.	O‘zbek tili iboralar korpusini yaratishning lingvistik va kompyuter asoslari	**534**
Nurullayeva O.	Barqaror birikmalar resurslari va parallel korpus uchun baza tuzish mezonlari	**542**
Musulmonova K.	Lingvistik ekspertologiyada matn identifikatsiyasi bo’yicha ekspert xulosalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	**550**

Umarova Sh.	Kollokatsiyalarni korpus asosida aniqlashning nazariy va metodologik asoslari	**556**
Akramdjanova M.	Parallel korpusning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o‘rni	**564**
Buronova R.	Raqamli muhitda o‘zbek tilidagi neologizmlarning shakllanishi	**570**
Shodmonaliyeva Y.	Sentiment tahlilda tasdiq-inkor emojlarining diskursiv va pragmatik funksiyalari	**576**
Rayimjonova M.	Rauf Parfi she’riyatining leksik-statistik xususiyatlari	**591**
VII. XALQARO TA’LIM DASTURLARI VA O‘ZBEK TILI: IMKONIYAT VA ISTIQBOLLAR		
Mirzəli Məleykə	Azərbaycanda özbək dilinin tədrisi: təcrübə və perspektivlər (bakı slavyan universitetinin timsalında)	**595**
Iskandarova G.	O‘zbek tilini ikkinchi til sifatida o‘rganishda so‘z ma’nolarini o‘zlashtirish	**603**
VIII. O‘ZBEK TILI VA DIPLOMATIYA: XALQARO MUNOSABATLARDA TILNING O‘RNI		
Темирова Б., **Темирова М.**	Кыргыз, өзбек тилдери жана алардын адабий-маданий байланыштардагы ролу	**610**

Nazarov Q.	O‘zbek diplomatik diskursida metaforalarning kommunikativ-pragmatik xususiyatlari	**620**
IX. ILMIY TADQIQOTLAR VA LINGVISTIKADA XALQARO HAMKORLIK MASALALARI		
Berdak Yusuf	O‘zbek tilining shakllanish jarayoni va eski o‘zbek tili terminlari	**626**
Qurbonova M.	Xarizmatik nutq haqidagi nazariy qarashlar talqini	**632**
Umurzoqova M.	Erkin A’zam asarlarida lisoniy shaxs tiplari	**640**
Mirzaali Malika	O‘zbek tılının mavsumıy marosımlar leksıkasıda turkıy areal mavqeyı	**646**
Məmmədova A.	Xarəzm Türkcəsində Və Müasir Özbək Dilində Qohumluq Terminlərində Cins Kateqoriyasinin İfadəsi	**661**
Tuxtasinova M.	L.Z.Budagov lug‘atidagi umumturkiy leksik fond: “tur.” pometali leksemalarning tarixiy-qiyosiy tahlili	**670**
Abdullayeva S.	So‘z yasalishını qıyosıy-tıpologık tadqıq etısh metodologıyası va tahlıl mezonları	**681**
Xasanova G.	Kinesikaning lingvistik tadqiqi: shakllanish tarixi va kommunikativ funksiyalari	**688**

Rajabov N.	O‘zbek tilida ng fonemasining talaffuzi, imlosi va tarixiy taraqqiyoti	**695**
Mirzayeva G.	O‘zbek tilida tovush o‘zgarishlarining neyrolingvistik asoslari	**699**
Arislanova M.	She’riy matnning konseptual tizimi va lingvokognitiv xususiyatlari (Erkin Vohidov ijodi misolida)	**706**
Muhammadiyeva M.	“Shum Bola” qissasidagi ba’zi polisemantik leksemalar tahlili	**717**
Abdullayev G‘.	Fitrat she’riyatidagi turkiy so‘zlarning emotsional-ekspressiv xususiyatlari	**722**
Tursunova S.	Ironiyada implikatura fenomeni va yashirin ma’no mexanizmlari	**726**
Turobova N.	Badiiy diskursda morfologik vositalarning pragmatik xususiyatlari	**737**
Utegenova O‘.	O‘zbek tilida tasviriy ifodalarning badiiy matnda qo‘llanilishi	**744**
Komilova G.	Tarixiy-badiiy matnlar korpuslarini yaratish zarurati va ularni semantik modellashtirish masalalari	**749**
Haydaraliyeva Sh., Mo‘minova M.	O‘zbek tili leksikasining taraqqiyot tamoyillari va semema tushunchasi	**759**

Axmedova M.	Diskurs tushunchasining lingvistik talqini: nazariy yondashuv va ilmiy qarashlar	**768**
Komilova Sh.	Lingvokultrologiyada evfemizm va milliy mentalitet: ayollar nutqi misolida nazariy talqinlar	**774**
Suyunova D.	“Boburnoma” dagi leksik qatlamlarning “Boburiynoma”da badiiy qayta faollashuvi: leksik-semantik va funksional-uslubiy tahlil	**780**
Maqsudaliyeva Y.	Lingvistik ekspertiza va lingvokriminalistik tahlil: nazariya va amaliyot	**786**
Abdurasulova D.	O‘zbek qizlari nutqidagi neonim va slenglarning pragmalingvistik tadqiqi	**792**
Majidova M.	Tibbiy soha rahbarlari kinesik nutqining lingvosomatik tadqiqi	**797**
Abdullayeva I.	Gender qadriyatlarning aksiolingvistik tahlili	**802**
X. O‘ZBEK TILINING OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VA MEDIA MAKONIDAGI O‘RNI		
Saydaliyeva M.	Kinodiskurs multimediali muloqot tizimi sifatida	**809**
Otaxonova S.	Mediamatnlarda antroponimlarning pragmatik imkoniyatlari	**813**